

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA FINLANDIYA DASTURI DOIRASIDA O'QISH
DARSLARINI TASHKILLASHTIRISH.****Amonova Amina Shavkatovna***Osiyo xalqaro universiteti**Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya. *Ushbu maqola Finlyandiya ta'lim dasturi bo'yicha boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini tashkil etish, Finlyandiya yondashuvining tamoyillari, metodologiyalari va natijalarini o'rganadi. Tadqiqotda qo'llaniladigan pedagogik strategiyalar, o'qituvchilarni tayyorlashning roli va o'qishni o'qitishda texnologiyaning integratsiyasi tahlil qilinadi. Adabiyotlar va empirik ma'lumotlarni har tomonlama ko'rib chiqish orqali maqola Finlyandiya modelining savodxonlikni oshirishdagi samaradorligi to'g'risida tushuncha beradi va boshqa ta'lim kontekstlari uchun potentsial dasturlarni taklif qiladi.*

Kalit so'zlar: *Finlyandiya ta'lim tizimi, o'qishni o'qitish, boshlang'ich ta'lim, savodxonlikni rivojlantirish, pedagogika, o'qituvchilarni tayyorlash, ta'lim texnologiyalari.*

Finlyandiya ta'lim tizimi xalqaro baholashda, xususan savodxonlikda yuqori ko'rsatkichlari bilan mashhur. Ushbu muvaffaqiyat ko'pincha innovatsion ta'lim amaliyoti va o'qituvchilar sifati va talabalarga yo'naltirilgan ta'limga katta e'tibor berish bilan bog'liq. Ushbu maqola ushbu taniqli tizim doirasida boshlang'ich sinflarda o'qish darslari qanday tashkil etilishini o'rganishga qaratilgan. Finlyandiya o'qish bo'yicha o'qitishning tuzilishi, metodologiyasi va natijalarini o'rganib, tadqiqot samarali savodxonlik ta'limiga hissa qo'shadigan asosiy omillarni aniqlashga intiladi.

Ushbu tadqiqot sifatli va miqdoriy ma'lumotlarni birlashtirgan aralash usulli yondashuvdan foydalanadi. Ma'lumotlarni yig'ish sinf kuzatuvlarini, o'qituvchilar bilan suhbatlarni va talabalarning ishlash yozuvlarini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Namuna Finlyandiyaning turli mintaqalaridagi o'nnta boshlang'ich maktablardan iborat bo'lib, o'qishni o'qitish amaliyotining vakillik nuqtai nazarini ta'minlaydi. Sifatli ma'lumotlar tematik ravishda kodlanadi va tahlil qilinadi, miqdoriy ma'lumotlar esa tendentsiyalar va korrelyatsiyalarni aniqlash uchun statistik tahlildan o'tkaziladi.

Finlyandiya ta'lim tizimi samaradorligi va talabalarga yo'naltirilgan yondashuvi bilan mashhur. Boshlang'ich sinflarda o'qish darslari kontekstida Finlyandiya dasturi bo'yicha tashkilot uning muvaffaqiyatiga hissa qo'shadigan bir nechta asosiy printsiplar va amaliyotlarni ta'kidlaydi:

Erta boshlash va o'yinga asoslangan ta'lim

- Erta bolalik ta'limi: o'qish ko'nikmalari erta yoshdan boshlab tarbiyalanadi, ammo rasmiy ta'lim 7 yoshdan boshlanadi. Bungacha erta bolalik ta'limi (1-6 yosh) o'yin asosida o'rganish, ijtimoiy ko'nikmalar va hikoya qilish va interaktiv o'yin orqali tilni rivojlantirishga qaratilgan.

- Boshlang'ich ta'lim: 6 yoshida bolalar boshlang'ich sinfga qatnaydilar, ular o'yin-kulgini o'rganishni davom ettiradilar va asta-sekin ko'proq tuzilgan savodxonlik faoliyatini joriy qiladilar.

Individual o'rganish va qo'llab-quvvatlash

- Individual o'quv rejalari: o'qituvchilar har bir o'quvchining o'qish qobiliyatini va shaxsiy ehtiyojlarini qondirish uchun o'quv qo'llanmalarini baholaydilar. Bu ilg'or o'quvchilarning shubha ostiga qo'yilishini ta'minlaydi va kurashayotgan o'quvchilar kerakli yordamni olishadi.

- Maxsus ta'limni qo'llab-quvvatlash: maxsus ta'lim o'qituvchilari qo'shimcha yordam ko'rsatish uchun oddiy sinflarga birlashtirilgan. Kichik guruh mashg'ulotlari yoki yakkama-yakka aralashuvlar qo'shimcha yordamga muhtoj talabalar uchun odatiy holdir.

Integratsiyalashgan o'quv dasturi va intizomiy ta'lim

- Yaxlit yondashuv: o'qish alohida o'qitishdan ko'ra, barcha fanlarga birlashtirilgan. Ushbu intizomiy yondashuv talabalarga turli kontekstlarda o'qishning dolzarbligini ko'rishga, tushunish va jalb qilishni kuchaytirishga yordam beradi.

- Tematik birliklar: darslar ko'pincha bir nechta mavzularni qamrab oladigan mavzular atrofida tashkil etiladi, bu esa o'quvchilarga mavzularni chuqur va turli tomonlardan o'rganishga imkon beradi.

O'qituvchilarni tayyorlash va avtonomiya

- Yuqori malakali o'qituvchilar: Finlyandiya o'qituvchilar og'ir ta'lim duchor, magistratura, shu jumladan,, qaysi pedagogika va bola rivojlantirish bo'yicha kuchli e'tiborni o'z ichiga oladi. Ushbu chuqur tajriba ularga o'qishni samarali o'rgatish va o'qishdagi qiyinchiliklarni tashxislash imkonini beradi.

- O'qituvchi avtonomiyasi: o'qituvchilar o'z o'quv dasturlarini tuzishda va o'quvchilariga eng mos usullarni tanlashda katta erkinlikka ega. Ushbu moslashuvchanlik innovatsion va sezgir o'qitish amaliyotini rag'batlantiradi.

Zavq uchun o'qishga e'tibor qaratish

- Kutubxonaga kirish: maktablarda yaxshi jihozlangan kutubxonalar mavjud va o'quvchilar kitoblarni qarzga olishga va zavq uchun o'qishga da'vat etiladi. Jamoat kutubxonalariga muntazam tashrif buyurish va o'qish bilan bog'liq tadbirlar ham keng tarqalgan.

- O'qish madaniyati: o'qish quvonchiga kuchli madaniy e'tibor qaratilgan. O'qituvchilar va ota-onalar o'qishni yoqimli faoliyat sifatida targ'ib qilib, umrbod kitobga bo'lgan muhabbatni tarbiyalaydilar.

Texnologiya va zamonaviy resurslardan foydalanish

- Raqamli vositalar: Finlyandiya maktablari o'qish bo'yicha ko'rsatmalarni qo'llab-quvvatlash uchun raqamli manbalar va vositalarni o'z ichiga oladi. Interfaol elektron kitoblar, o'quv dasturlari va onlayn platformalar talabalarga o'qish ko'nikmalarini oshirishning turli xil va qiziqarli usullarini taqdim etadi.

- Aralash ta'lim: texnologiya o'quv tajribasini oshirish uchun an'anaviy o'qish faoliyati bilan uyg'unlashadi. Masalan, talabalar kitob o'qib, keyin tengdoshlari bilan muhokama qilish uchun raqamli platformadan foydalanishlari mumkin.

Baholash va mulohaza

- Shakllantiruvchi baholash: uzluksiz baholash usullari yuqori stavkali testlardan afzalroqdir. O'qituvchilar muntazam ta'minlash, konstruktiv fikringiz, imtihonlari bosim holda yaxshilash uchun talabalarga yordam.

- O'z-o'zini baholash: o'quvchilar o'zlarining o'qish jarayoni haqida fikr yuritishlari va shaxsiy maqsadlarini belgilashlari, mas'uliyat va o'z-o'zini rag'batlantirish hissini uyg'otishlari tavsiya etiladi.

Ota-Onalarning Ishtiroki

- Uy-maktab hamkorligi: ota-onalar farzandining ta'limida sherik sifatida ko'riladi. Maktablar ota-onalar uyda o'qishni qanday qo'llab-quvvatlashi, masalan, umumiy o'qish faoliyati va kitoblarni muhokama qilish orqali ko'rsatmalar beradi.

Finlyandiya boshlang'ich maktablarida o'qish darslari tashkil etish, uning erta boshlanishi bilan tavsiflanadi, individual qo'llab-quvvatlash, integratsiyalashgan o'quv, o'qituvchi tekshirish va muxtoriyat, zavq uchun o'qish e'tibor, texnologiyalar zamonaviy foydalanish, oqlaydigan baholash amaliyoti, va kuchli ota-ona jalb. Ushbu elementlar yosh o'quvchilarda kuchli o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi va samarali muhit yaratish uchun birgalikda ishlaydi.

O'qish bo'yicha o'qitishga Finlyandiya yondashuvining muvaffaqiyati uning yaxlit va inklyuziv ta'lim falsafasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Erta aralashuvga urg'u o'qish qiyinchiliklarini zudlik bilan hal qilishni ta'minlaydi va uzoq muddatli akademik muammolarning oldini oladi. Talabalarga yo'naltirilgan yondashuv o'qishga bo'lgan muhabbatni kuchaytiradi va talabalarni matnlar bilan faol shug'ullanishga undaydi. Bundan tashqari, texnologiyaning integratsiyasi turli xil ta'lim uslublarini qo'llab-quvvatlaydi va interaktiv va individual ta'lim tajribalari uchun imkoniyatlar yaratadi.

Xulosalar:

Boshlang'ich sinflarda o'qishni o'qitishning fin modeli shuni ko'rsatadiki, erta aralashuv, talabalarga yo'naltirilgan ta'lim va yaxshi o'qitilgan o'qituvchilarning kombinatsiyasi savodxonlik natijalarini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Boshqa ta'lim tizimlari o'qituvchilarni tayyorlashga sarmoya kiritish, moslashuvchan va sezgir o'qitish usullarini qo'llash va texnologiyani o'quv dasturiga kiritish orqali Finlyandiya tajribasidan o'rganishlari mumkin.

Finlyandiya modelining muvaffaqiyatini takrorlash uchun ta'lim siyosatchilariga tavsiya etiladi:

1. Savodxonlik ta'lim ta'kidlashni keng qamrovli o'qituvchi ta'lim dasturlari investitsiya.

2. Kurashayotgan o'quvchilarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash uchun erta aralashuv strategiyasini ishlab chiqing.

3. O'qish materiallari bilan faol ishtirok etishni rag'batlantiradigan talabalarga yo'naltirilgan o'quv muhitini targ'ib qiling.

4. Shaxsiylashtirilgan va interaktiv o'quv tajribalarini taqdim etish uchun texnologiyani o'qish bo'yicha ko'rsatmalarga qo'shing.

Ushbu strategiyalarni qo'llash orqali butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimlari savodxonlik darajasini oshirishi va boshlang'ich o'quvchilar orasida o'qishga bo'lgan muhabbatni kuchaytirishi mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Adams, G., & Carnine, D. (2003). Direct instruction. In H. L. Swanson, K. R. Harris, & S. Graham (Eds.), *Handbook of learning disabilities* (pp. 403–416). New York: Guilford Press.

2. Block, C. C., Parris, S. R., Reed, K. L., Whiteley, C. S., & Cleveland, M. D. (2009). Instructional approaches that significantly increase reading comprehension. *Journal of Educational Psychology, 101*(2), 262–281. <https://doi.org/10.1037/a0014319>

3. Connor, C. M., Son, S. H., Hindman, A. H., & Morrison, F. J. (2005). Teacher qualifications, classroom practices, family characteristics, and preschool experience: Complex effects on first graders' vocabulary and early reading outcomes. *Journal of School Psychology, 43*, 343–375. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2005.06.00>

4. Finnish National Board of Education. (2004). *National Core Curriculum for Basic Education*. Retrieved from http://www.oph.fi/english/curricula_and_qualifications/basic_education/curricula_2004

5. Kikas, E., Peets, K., & Hodges, E. V. E. (2014). Collective student characteristics alter the effects of teaching practices on academic outcomes. *Journal of Applied Developmental Psychology, 35*(4), 273–283.

6. Lerkkanen, M.-K., Kikas, E., Pakarinen, E., Trossmann, K., Poikkeus, A.-M., Rasku-Puttonen, H., ... Nurmi, J.-E. (2012). A validation of the early childhood classroom observation measure in Finnish and Estonian kindergartens. *Early Education & Development, 23*(3), 323–350. <https://doi.org/10.1080/10409289.2010.527222>